

(bijeen in naam van ...)

Welkom in deze viering rond Schrift en Tafel.

Aanstaande donderdag is het feest van Martinus van Tours. Sint Maarten. Zonder goed te weten wie hij was, vierde ik als kind zijn feest door op de avond van 11 november langs de deuren te gaan met een schoendoos waarin volgens het patroon van de afbeelding van bijvoorbeeld een roos, gaatjes waren geprikt, waaronder crêpepapier was geplakt, zodat het gloeilampje dat *in* de doos zat, en verbonden was aan een grote platte batterij, een gekleurd lichteffect teweegbracht.

Als respons op het aanbellen aan de deur, het zingen van een lied en het tonen van je geïmproviseerde lampion kreeg je een handvol snoep in je plastic tasje gestort. (Liefst taai-taai, wat mij betreft.) In de liedjes ging het bij ons in Noord-Holland nooit *over* Sint Maarten. Zijn naam werd wel genoemd en op mijn katholieke school had ik geloof ik wel iets meegekregen over een soldaat op een paard die zijn mantel in tweeën sneed om een bedelaar die het koud had tenminste een lap stof te geven.

Pas later leerde ik het vervolg van het verhaal: diezelfde nacht kreeg hij een visioen van Christus, gekleed in die mantel.

En hoe Maarten, afkomstig ergens uit een streek in het huidige Hongarije, daarmee al in de vierde eeuw na Christus in Europa de kern van het christelijk geloof liet zien, weet ik pas sinds een paar jaar. In het Romeinse leger waar hij deel van uitmaakte, was dit een ongekende actie. Dat deed je niet. (Niet lang daarna verliet hij het leger, werd een kluizenaar, en weer later werd hij, tegen zijn wil, tot bisschop verkozen.

Sint Maarten laat zien hoe ware godsdienst eruit ziet. Heel eenvoudig. Maar zo eenvoudig om tot dat eenvoudige inzicht te komen is het niet, zo blijkt telkens weer.

Laten we daarom ons om te beginnen in stilte open stellen voor de nabijheid van de Ene.

....

In u leven wij, bewegen wij, zijn wij.

Open onze oren voor uw woorden van trouw,
open *al* onze zintuigen voor tekenen van uw aanwezigheid,
in dit uur van samenzijn en in heel ons leven.

Amen

Overweging

I

Voor een goed begrip van de evangelielezing van vandaag is het zinvol iets te weten van de discussies die speelden in het jodendom van de tijd waarin Jezus en zijn volgelingen leefden,

Terwijl aan de ene kant de tempel in Jeruzalem met haar priesters centraal stond als de gezaghebbende instantie voor kennis over hygiëne, voeding, gezondheid, seksualiteit, opvoeding, gedragsregels en zo meer, werden aan de andere kant netwerken rond ‘rabbi’s’ belangrijker. Ook zonder af te stammen van een elitaire familie, kon je je, minstens als man, gaan verdiepen in de Bijbel, je mening vormen, deze verkondigen en volgelingen krijgen. En zo kwamen spraakmakende figuren op waar iedereen in en om Jeruzalem wel van gehoord had.

U zult begrijpen dat elke overeenkomst met de huidige tijd, waarin sociale media belangrijker zijn geworden ten opzichte van de gevestigde kranten, tijdschriften en TV-kanalen, geheel op toeval berust.

Een belangrijk punt van debat was de vraag vanuit welk basisbeginsel je teksten zoals uit Leviticus die in de eerste lezing hoorden, moet opvatten. De lezing begon met eerbied voor God en voorschriften voor het offer en eindigt met de oproep om de naaste lief te hebben. Tussendoor wordt verboden om bij het oogsten de akkerrand met rust te laten. Wat houdt nu dit alles bijeen? Hoe lezen we dit als een geheel? Wat is het grondprincipe?

De rabbijnse literatuur vertelt daar over:

Het gebeurde eens dat een niet-jood bij rabbi Sjammai kwam, hij was vermoedelijke net aan het klussen, en tegen hem zei: Maak mij proseliet, op voorwaarde dat je mij de hele Tora leert in de tijd dat ik op één been sta - stante pede dus. Waarop Sjammai hem wegjoeg met de duimstok die hij in zijn hand had.

Toen kwam de man bij rabbi Hillel en die maakte hem proseliet en zei tegen hem: Wat jou onaangenaam is, doe dat niet aan je medemens. Dat is de hele Tora, de rest is uitleg. *Ga en leer!* [Babylonische Talmoed, Sjabbat 31a]

Wat is de grote samenvatting, de kelal gadol, van de Tora, de Weg ten Leven?

Rabbi Akiva zegt: “Heb je naaste lief als jezelf” (Lev. 19:18) Dit is de grote samenvatting in de Tora. Rabbi Ben Azzai zegt: “Dit is het boek van de verwekkingen van de mens: ten dage dat God de mens schiep, schiep Hij hem in

de gelijkenis van God. (Gen. 5:1). Deze samenvatting is groter dan die van Akiva. [Sifra Kedosjiem op Lev. 19:18]

II

U hoort, de geleerden waren het hierover niet geheel eens, maar er waren wel richtingen, en *meer* dan deze. Wanneer dus aan rabbi Jesjoe (Jezus), die leerde in de tijd zo tussen Hillel en Akiva in, wordt gevraagd wat volgens hem het eerste gebod is, is dat eigenlijk een vraag aan welke kant hij staat. Bijvoorbeeld: bent u er zo één die zegt dat we vooral God moeten liefhebben of sluit u zich aan bij degenen die menen dat de naastenliefde voorop staat? *Which side are you on?* - om met een Engels vakbondslied te spreken. Of, in de taal van Frank Boeijen: 'Denk goed na aan welke kant je staat.' We kunnen het elk jaar horen aan het einde van *The Passion*, in weer een nieuwe adaptatie van de klassieker *Zwart-Wit*. Laat maar horen, Jezus. Een kort antwoord graag. Of laat maar zien: hier staan een rij die x vinden (die zijn orthodox), ertegenover een rij die y vinden (die zijn *woke*). Loop je naar links of naar rechts?

III

Nu schakel ik even over naar [Herman Finkers](#) die vertelde (*Na de Pauze*) dat hij in een interview voor een of ander tv-programma een vraag kreeg van een nogal rationeel ingestelde interviewer ("Dat hij compleet knettergek was wil ik nog niet zeggen..., maar het scheelde ook weer niet veel.") :

"Geloof je dit nu allemaal, Herman?"

Hij dacht: tja.

Hij moest denken aan de school waar hij op zat. Een rooms-katholieke jongensschool. En op die rooms-katholieke jongensschool werden ze doodgegooid met dogma's (!) , Het dogma van....: '1+1=2.' Het dogma van: 'iets is in wezen niets anders dan...': 'Een boom is in wezen niets anders dan een zuurstoffabriek.'

"Die zuurstoffabriek benauwde mij en verstikte alle poëzie. Tot op een dag de kapelaan (!) in de klas kwam. De kapelaan vertelde ons: 'Er is maar één God. En Hij bestaat uit drie personen.' Ik dacht: Goddank, eindelijk iemand met wie je fatsoenlijk kunt praten. Want tot dan toe had ik op school maar één interessant verhaal gehoord. Dat was het verhaal van de drie musketiers, want die waren met z'n vieren. Dat was een verhaal met ruimte. Maar de kapelaan barstte van de verhalen met ruimte. Zo zei hij: 'God is het begin van alles. Voor God was er niets. En Maria is zijn moeder.' Het was of mijn dichtgeknepen keel weer open ging en ik weer mocht ademhalen."

IV

Met Jezus viel inderdaad ook zagezegd fatsoenlijk te praten.

Wat is het eerste gebod? Nou dit: hij begint met het reciteren van het Sjema Jizreel, dat tot op de dag vandaag twee maal per dag gebeden dient te worden:

*Hoor Israël, de HEER is onze God, de HEER is de enige. ([Deuteronomium](#) 6:4).
Heb daarom de HEER, uw God, lief, met hart en ziel en de inzet van al uw krachten. (Deut. 6: 5, 11:13)*

En Jezus vervolgt: het tweede is: heb je naaste lief als jezelf.

Het eerste gebod bestaat uit ... twee geboden! Jezus lijkt hier op een boeddhistische zenmeester die de vraag van een leerling beantwoordt met een raadsel: toon me het geluid van één klappende hand. Het kan niet kloppen, zegt “een man van wetenschap, van feiten en zo meer” ‘Wat is het eerste gebod – x of y?’ Nou, x. En y.

Bij de naamloze Schriftgeleerde, die een stapje naar Jezus had gezet, mooi detail, valt het kwartje. Hij maakt Jezus’ woorden tot de zijne. En ik zie daarbij zijn ogen fonkelen. Het gaat er niet om aan welke kant je staat, het gaat erom dat je ‘het’ ziet. Dat je niet blijft hangen bij dogma’s, partijstandpunten, gestaalde opvattingen, politieke correctheid. Dat alles gaat voorbij.

Waar ‘het’ om gaat is uiterst simpel. Daar is geen onderscheid tussen *woke* en orthodox, verlicht en weldenkend, verstandig en helderziend. Geen onderscheid tussen liefde voor God en de naaste. Geen onderscheid. Enkel liefde. Eén.

Voorbeden

We staan stil bij de aarde, die kraakt, verbrandt,
overstroomt en uitdroogt onder het menselijk beheer.
We bidden om wijsheid, kracht en *lef* voor de
wereldleiders bijeen in Glasgow. Zend uw geest.

We staan stil bij mensen die hun woning hebben
verloren, op zoek zijn naar beschutting, een eigen plek.
Ver weg en dichtbij: in Nederland, in Tilburg. Zet ons in
beweging.

We staan stil bij onszelf. Verlos ons van vruchteloos
geredetwist, laat ons liefhebben wat er is: u, Ene, de
mens die naast ons is. Maak uw schepping weer nieuw.

Uitleiding

Zelfs het verhaal over de manteldeling van St. Maarten is voorwerp van dispuut tussen moderne eigengereide schriftgeleerden geworden. Tot in dagblad Trouw toe. Waarom gaf hij niet de hele mantel?

Omdat de helft bezit van het Romeinse leger was, antwoorden velen. Maar zo zit het niet, zegt historicus Jona Lendering, er was geen gezamenlijk bezit. Wat gaat er dan schuil achter de halve mantel? Het antwoord haalt ze bij een theatergroep waarvan de leden Romeinse soldaten spelen: soldaten van het Laat-Romeinse leger droegen hun mantels dubbelgeslagen. Martinus gaf de buitenkant, of de binnenkant, van zijn cape weg, en ging verder dus dunner gekleed, maar bedekte nog even weinig of veel van zijn lichaam.

Natuurlijk is het verhaal bedoeld, zegt ze, om aan te geven dat Martinus het evangelische advies “wie twee paar kleren heeft, moet er een aan de armen geven” overtrof. Het wijst vooruit naar zijn latere optreden als kloosterling. Martinus was een *overachiever*.

Of liever: hij liep over van liefde. Dat moet genoeg voor ons zijn.

-

Laten we dan op weg gaan,

Ieder naar onze taak en opdracht in de wereld,

Onder de zegen van de Ene.

De Ene zegene en behoede ons

De Ene doe zijn aanschijn over ons lichten en zij ons genadig.

De Ene verheffe haar aanschijn over ons en geve ons vrede.